BE 1

Datagaliwabehanda bibahendeore ibu wabiai henego ogo.

1 Bamba piganengiore Datagaliwabehanda dindi haribi
wabialu uruni karu ngarubi bibahendeore wabiai hene. 2 Anigo
dindini áyu ngagobi ndo mbiraleru nahe tara mbira wini. Aruma
holeneme iba timbuni bereago dambi haiho wiagola
Datagaliwabenaga Dinini ibu ibani yuluyu puibu bialu hene. 3 Ai
Datagaliwabehanda lalu, Wá ha layagola wá hene. 4 Ai wá hayago
hondowa Datagaliwabe ibugua bayaleoreyane hendene. Ani
hondowa aruma holene wá holenela mo tuwia hene. 5 Ani buwa
aruma hayago mbiraga lalu wá hayago horo lalu mini wini. Ai
mbiraga piai halu ega bi layagola horo mbira pigane ogoni hene.

6-7 Mani Datagaliwabehanda lalu, Iba halu kirani berelo
tubari mbira íbu ha layagola tubari ogoni hene. Datagaliwabe
ibugua iba hari daligaha biralu dindihabi berelo lowa tubari ogoni
wini. 8 Ani buwa hanuni tubari wiyadagoni hari mini wini. Ai
mbiraga piai halu ega bi layagola horo mende ogoni hene.9 Ani
heagola mani Datagaliwabehanda lalu, Dindi yobi pani helo iba
dindiha bedamiruni mbiraoreha hangu birumogo bidaba, lene. Ani
layagola dindi yobi pani hene. 10 Dindi yobi pani hayago

Datagaliwabehanda dindi mini wini. Ani bialu iba mbiraoreha
birumogo biyagola ibugua iba solowara mini wini. Ai Datagaliwabe
ibunime o biyaruni bibahende bayaleoreyane hendene. 11 Ani
hondowa ibugua lalu, Ai dindini ira dataniru tomo nolene alerubi
bibahende anda haiha, layagola 12 bibahende ira datani tomo
nolene alerubi anda hai hene. Datagaliwabe ibugua mbirale uruni
bibahende ani anda hai hayago bayaleoreyane hendene. 13 Ai
mbiraga piai halu ega bi layagola horo tebone ogoni hene.

14 Mani howa Datagaliwabe ibugua lalu, Harini wá holene
aleru hadaba. Ani howa tigua mbi horola tu wuleneru horo
malirunaga pongo yuleneru wigi bilonaga helene. 15 Ani bialu nde
harini howa wá haragome dindiha wá hadali helobi ani hadaba
layagola wá holene ale harini hene. 16 Datagaliwabehanda wá
holene timbuni kira harini helene. Horongi wá timbuni hondo
helonaga ni helalu mbiraga wá emene hondo helonaga ege helowa
yapibiyarubi hela dege bini.

17-18 Uruni bibahande tigua harini howa dindiha wá hadali
helonaga Datagaliwabehanda helene. Ani helowa horongibi
mbiragabi wá haame helonaga horo mbila mo tu wia hene.
Datagaliwabe ibugua uruni bibahende ani hai heagola
bayaleoreyane hendene. 19 Mbiraga piai halu ega bi layagola horo
mane ogoni hene.

20 Mani Datagaliwabehanda lalu, Ai iba solowaraha buhe
lagaru bibahende birai helo. Ani bialu egaru harini yagalo yu ibaga
bulene biralu bilo. 21 Ani lowa ibugua iba wena timbuniru
nogombi timbunirubi buhe laga emene marubi bibahende iba
solowaraha biralu egarubi nde yagalo yu ibaga bule biradaba
layadagua birai hayago Datagaliwabehanda bayaleoreyane hendene.
22 Ani bereagola Datagaliwabe ibugua ti mo hongo halu lalu, Ibaha
biraga bedamiru tígua hono dame bialu ibaha biru tolalimu. Egaru
tíguabi nde dindi bibahendeha ega birai hole hono dame bialu
biralimu, lene. 23 Mbiraga piai halu ega bi layagola horo dauni
ogoni hene.

24 Maha Datagaliwabehanda lalu, Ai dindiha howa buhewi
tara tara dewaore birulene nga. Buhewi uruni andaga hinu holenebi
tayandaha minana birulenerubi bibahende emene timbunibi birai
hadaba layagola ani birai hene. 25 Datagaliwabe ibugua buhe wi
andagaha hinu holenerubi tayandaha gabua yamo minana birulenebi
bibahende hadaba layadagua naina ibu hai heagola Datagaliwabe
ibuni bayaleoreyane hendene.

26 Lone mani Datagaliwabehanda lalu, Áyu iname ale
helonaga wali agali wabimiya. Libugua buhe wi tara tara irabuha
bedarubi andagani hinini bedarubi ibaha wena bedarubi dindi
bibahendebi handaya ho helo wali agalila wabu helamiya lene.
27 Ani lowa Datagaliwabehanda wali agali wabu heleagola libubi
Datagaliwabe ibuni ale dege ona hene. Ibugua walibi agalibi wabu
helene. 28 Ani hebigola Datagaliwabehanda libu mo hongo halu bi
bayale mbira ogodagua lamini. Dindi bibahende ngaruha wali agali
hai howa dindini ngaru baya hangu handaya ho hai helo waneigini
hono wialu halibu. Ina ega bedaru ibaha wena bedarubi dindini
buhe wi timbuni emene bedarubi uruni bibahende libugua haru hai
halibulo ngerogoni. 29 Libu nalibulo ira lini daganeru tani lini
daganeru ina libu ngerogo tomo uruni nalu halibu. 30 Anigo ai
nogo egarubi buhe wi tara tara bedaru ti datani yuni bu karuni nalu

helo merogoni, lene. Ai henene Datagaliwabe Ngodehanda
layagodagua aniore bini. 31 Datagaliwabe ibunime handalu hearia
mbirale bibahende bayaleoreyane hendene. Ai mbiraga piai halu
ega bi layagola ogoni horo waragane hene.

BE 2

1 Ogonidagua bialu Datagaliwabehanda dindi haribi
bibahende uruniha karu ngarubi wabiai hene. 2 Ai horo kane
hayagola ibunaga biabe bibahendeore bu maro biruyane hondowa
ai horo kaneni ibuni halo hene. 3 Datagaliwabe ibunime horo
kaneore tara wubagi helowa lalu, Sarere bibahendenaga horo kane
ininaga ngelarogoni, lene. 4 Horo marungi mbirale bibahende wabu
helalu hayago ai horo kane ogoningi ibuni halo birulene wu bagiho
ngelene.

Datagaliwabehanda Idene dindini mabu mbira hengenego ogo

Anduane Homogo Datagaliwabe Ngodehanda dindi haribi wabu
ngelenego 5 dindi ogoriani dalu ibulene mbira Datagaliwabehanda
wabia nabi wiagola ai datani irarubi mbira anda nahaga wini. Ai
dindini tomo hongolene agalibi nahe dege wini. 6 Henene dalu
naibagago dindiha howa iba dugu daga haga biagagome dindi
bibahendeni iba birai hene. 7 Ai mani howa Anduane Homogo
Datagaliwabehanda dindi duguwa dindi ogonime agali mbira
wabini. Naina wabu ngelowa ngui harigaha buhe lolene pulaanda
hayagola agali biago ibu ai buhe lolene wi hene.

8 Ani bialu Anduane Homogo Datagaliwabe ibugua mabu
mbira namu ni tagira ibiragohayagi Ideneni hengene. Ani buwa
Datagaliwabe ibugua agali wabiyago mabu ogoniha helene. 9 Ani
helowa Datagaliwabehanda dindiha howa tomo andahelayagola ira
lini baya dagaru mabuni andaho helene. Ira lini daga uruni
bibahende bayale dege dege hene. Ai mabu dombeni haabo holene
miaga ira mbira hene. Ani bialu ogoriani dege ira mende ko
bayalela manda bulenenaga mabu ogoniha hene.

10 Idene dindini mabu winidagoni mo bayale halu dindi mo
gomba helonaga iba mbira mabu ogoniha ibi lene. Iba ogoni ibu
gene maria pugu pugu bini. **11-12** Ai iba mbirago mini Pisono. Iba
ogoni ibugua dindi Habila pumabu bialu peda. Ai dindi Habila
ogoniha ege to̱le̱ ngolo dewa wialu ira ibane ngabiaga ale dewa
ogoniha halu bida. Ai ege to̱le̱ dege baya tara mbira muni
dewaoreme miaganego ogoni mini kaniliana lagago ogonialebi dindi
ogoniha wialu bida. **13** Ai iba mendego mini Gihono porago iba
Gihono ogoni ibugua dindi Kusi mbira ngago pu mabu bialu pora.
14 Iba tebone porago mini Taigirisi. Ogoni ibugua amu ni tagira
ibiragohayagi Asiria dindiha pupe halu pora. Ai iba manego mini
Yuberedisi pora.

15 Ai Anduane Homogo Datagaliwabe ibugua agali wabiyago
haru puwa Idene mabu biagoha howa handaya ho helo helene.
16 Ani buwa Datagaliwabehanda agali biagohondo lalu, Ira o karuni
bibahendenaga lini do naga bibe. **17** Anigo ira mbiraore ko bayalela
manda bibelonaga mini dugua haga o kagonaga lini dege do noleni
nadonabe. Nanabe laro do nariyagua í̱ni abaleore homolebere, lalu
lamini.

18 Ani lowa Anduane Homogo Datagaliwabe ibugua lalu,
Ainde agali ibuni hangu holene nde nakarulapedago. Ai ibu
biamogo bilonaga ibuni aleore mbira wabuliya, lene. **19-20** Ani
lowa Datagaliwabehanda dindime nogo egarubi ema bialu piaga
bibahende wabiniru agali biago bereagoria tinaga mini hangu hangu
wigi bilo haru ibuwa helene. Ani biyagola agali biagome uruni
bibahende mini wiai hene. Ema bialu piaga gabua tagiraha biragabi
andagaha hinagabi ega bedarubi bibahendeore mini wiai hene.
Bibahendenaga mini agali ogoni ibugua winidaruni áyu wiaabo
karuni. Anigo ema bialu piaga uruni aria mbiraoremebi Adamala
bite lo halu ibu biamogo bulene ibuni ale mbira nahe wini.

21 Ani heagola Anduane Homogo Datagaliwabehanda agali
biago mo paliahondo helowa agali ogoninaga kuabene kuni mbira
gilila muwa dongone heneyadagua hadai bilene. **22** Ani buwa
kuabene kuni biagome Datagaliwabe ibugua wali mbira wabu
helowa mani agali biago hearia haru pene. **23** Agali biagome wali
biago hondowa bi ogodagua lene. Agua i̱ni aleore ogonida. I̱naga
kunime ibunaga kuni heneda. I̱naga tinginime ibunaga tingini hela
howa Datagaliwabehanda i̱naga kuabene kunime wabiyadago. Ai
i̱na ibu mini wali wero, lene. **24** Ani binigome mana ogobi winigo

ngagoni. Agali ibugua ibu aba aiy̱a helalu ibu onela mandagi howa
libu ho mbiraore holebira lenego nga.

25 Wali agali libu hura dambale payaburu nabi howa libu
taga nahaga hene.

BE 3

Wali agalime Datagaliwabenaga bi mo wahenego ogo

1 Anduane Homogo Datagaliwabehanda ema bialu piagaru
bibahende wabiai howa berelenego. Uruni tigua puyame o haga
berenegobi mbira naberene. Ai puya ibugua wali biagohondo
ogodagua hale hene. Datagaliwabehanda mabuha ira lini bibahende
dedaruni mbira donabe nale mbauleda, lene.

2 Ani layagola wali biagome ladai bialu lalu, Iyame ira
bibahende karunaga lini do nolene karulapego **3** Datagaliwabehanda
lalu ira mbiraore hangu amu mabu hanuni kagonaga lini dege nado
nalibu. Libu homoligo elabi nahalibu laya, lene.

4 Ani layagola puya biagome ke̱ howa wali biagohondo ladai
bialu lalu, Bi ogoni henene ndo. Libu nahomoleberabi. **5** Libugua
ira ogoninaga lini do naribiyagua libunaga de ngalalu Datagaliwabe
ibuni ale dege howa ko bayaleru tale bulene miniha tagira ibai
holebira ndobe. Anidagua bulebirago manda buwa
Datagaliwabehanda libu ira lini ogoni nadonalibu layada, lene.

6 Ainde wali biago ibugua ira ogoninaga lini bayaleore
nolene karulape dewa dearia hondowa ibu mini dewa wialu hene.
Aniore buwa wali biagome manda bialu, I̱na ira lini ogoni do nowa
miniru dingidangialeore biraruyagua karulapedago manda bini. Ani
manda buwa wali biagome ira ogoninaga lini mbira do nalu maru
ibu agalini nelo miyagola agali ibubi nene. **7** Nai howa libunaga de
ngala hayagola handalu hebira libu tibabe haribayane hendene. Ani
hondowa ai libugua ira yuni mbalape lebumaga howa aga
biagadagua buwa hene.

8 Ani bu hebira alendo hayagola Anduane Homogo
Datagaliwabe uyu mabuha ibagabu hayuago hale halu libu
irabuteha puwa hado hene. **9** Ani hebira Anduane Homogo
Datagaliwabe ibugua agali biago olowa lalu, Í agoha kebe, lene.
10 Ani layagola agali biago ibugua ladai bialu lalu, I̱ mabuha
ibayuago hale howa i̱ tibabe haruyagola gi howa ogoha hado ko,
lene.
11 Ani layagola Datagaliwabehanda ibuhondo hale halu lalu,
Í tibabe haruda lowa agua handaribe. Í ani kegoni lalu langiyadago
aiwabe. Ira lini nadonabe larugo donaribe, lene.
12 Ani layagola agali biago ibugua ladai bialu lalu, Ína wali
i̱ni ale dege i̱la holobaya ngirigome ira lini ogoni do ngiyagola naru,
lene. **13** Ani layagola Anduane Homogo Datagaliwabehanda wali
biagohondo lalu, Ína ogoni biridago aginagabe, layagola wali biago
ibugua ladai bialu lalu, Puyame o howa nolenego dona layagola i̱na
ira ogoninaga lini do naru, lene.

Datagaliwabehanda wali agali puya biaruhondo bi hongohe lenego ogo

14 Ai Anduane Homogo Datagaliwabehanda puya
biagohondo lalu, Áyu i̱na i̱ ha halu mo ko howa bi hongoheore
lolebero. Genda timbuniore ína yu birulebere. Genda ema bialu
piaga maru bedarume yulebiraru emene lowa ínaga genda timbuni
bolanguahe yulebere. Ai áyu ogoni howa i̱ tombeme pialu dindi
himu abalu ngaru dugu naga bima piaga birulebere. **15** Ai áyu wali
ibu mo waitigi helarogo wali ogoni ibunaga aguane ínaga aguanene
mani holebirarubi ti bibahende mo waitigi helaro. Mbiru nde wali
ibugua ínaga haguane tagada hengeda haragola ína ibunaga ge
ayuendeni hayulebere, lalu lene.
16 Wali biagohondobi nde Datagaliwabehanda ogodagua
lene. Ai ína wali gali bere biruwa ndelaheore handalu birabelo mo
ngero. Ani biruwa nde waneigini taba hanarengi tandaga
timbuniore habe. Anigo uruni embeda howa i̱ agalini hame lalu
biraabo holebere. Í agalini ibu andaneha birulebere, lene.
17 Ani lowa Datagaliwabe ibugua Adamahondo ogodagua
lene. Ína i̱ onenaga bi hale howa ira lini nadonabe larugo do
naridago. Anidagua biridagonaga i̱na tomo bayuwa anda hai nahelo
dindi ogo moko harogoni. Ani berogola tomo karulape anda

helonaga horo bibahendengi erekui biabe biaabo holebere.
18-19 Tomo hangaregola mamunali aniheru datani ko bu karu
mabuha anda holebira. Ani biragola ína tomo bayale mbira
hongowa bialu nolelo manda buwa hanga dege bialu keria
poboyogo giligalalo howa hangalu holebere. Biabe ndelahe dege
bialu kene i̱ homalu i̱na i̱ dindime wabirugo ai lone dindiha dai
beregola ínaga tingini dindi holebira, lene.
20 Ai agali biago ibugua ibu one wali agali mani dewa
holebirarunaga aiya ibu birulebirago manda buwa ibu mini Iba wini.
21 Mani howa Anduane Homogo Datagaliwabe ibugua libunaga aga
bilo nogo dongoneme wabu miyagola libu ogoni karulo hene.

Datagaliwabe ibugua Iba Adamala Idene mabuha howa bo batagi henego ogo

22 Mani Anduane Homogo Datagaliwabehanda lalu, Agalime
ko bayalela manda bialu ina ale dege hayadago. Ai iname ibu
haabobo holene miaga ira kagoria nahelamiya. Ibugua ira
ogoninaga linibi do nowa nahome haabobo holigo, lene.
23 Aniyagola Datagaliwabe ibugua dindi mbira agali biago Idene
mabuha howa bobatagi halu dindi ibuni wabiyagoha biabe bialu
tomoru hangalu helo pelene. Ani biyagola agali biago ibugua dindi
tombalu biabe bialu tomo hongolene wini. **24** Datagaliwabe ibugua
wali agali talia tagi howa lone dai buligonaga dahuliyali
hongoherume Idene mabunaga gibuni amu ni tagira ibiragohayagi
mamage helene. Ani buwa wai biagane ayu tibu ne gadele mbirani
ira hungu bialu hego ogonime mabu bibahendeha mamage ibaga
bialu helo helene. Agali mbira haabobo holene miaga ira ogoni
kagoria daibulilono dahuliyali obiarubi ayu tibu ne gadele biagobi
mabu ogoniha mamage haabo helene.

The books of
Genesis and Exodus
in the Huli language
of the Southern Highlands Province
of Papua New Guinea
460P
© The Bible Society of Papua New Guinea
1M—HKBS—1992
ISBN 9980 63 525 8